

Личностно-професионалното развитие на бъдещия учител като субект на педагогическото взаимодействие

Доц. д-р Анжела Борисевич,
доц. д-р Таисия Каленникова -
Минск, Беларус

В статията се разглежда издирвателно-новаторската дейност на педагога в подготовката на бъдещите учители. Представени са резултатите от анкетирването на студентите, които показват различна степен на увереност в себе си, конформизма, както и други качества. В тази връзка авторите предлагат използването на разнообразни методи на обучение, които ще подпомагат формирането не само на професионални знания, но също така ще въздействат върху развитието на личностните качества на бъдещите педагози.

Pedagogues' search and innovative work within the training process of future teachers is discussed in the present article. The results of the survey of students, who show varying degrees of confidence, conformity, and other qualities, are given. In this regard, the authors suggest using different teaching methods that will foster not only professional knowledge, but also influence the development of personal qualities of future pedagogues.

Преходът на висшето училище към многостепенна система на подготовката на педагогическите кадри предполага методологията на личностно-ориентираното и практико-ориентираното педагогическо образование, което значително усложнява целите и функциите на подготовката на бъдещите педагози. Към нейните цели и задачи се отнасят: конкретизирането на нравствено-професионалния облик на съвременния специалист и определянето на основните насоки за неговото формиране, задълбоченото изучаване на педагогическата наука; диференциране на съдържанието на педагогическото знание за построяване на индивидуалните образователни траектории; обезпечаване на равния достъп към качествено образование за всички обучаващи се в съответствие с техните възможности и способности, индивидуалните им наклонности и интереси; реализиране на новите подходи (личностно-ориентирания, съдържателно-процесуалния, комитентно-дейностен, диалогичен, имитационно-игрови) и принципа на ролевата перспектива към нейното осъществяване. (Афанасьева, 1999)

Многообразието от методологически основи за организиране подготовката на студента в системата на университетско образование се

дължи на сложността на педагогическа работа и разликата между вижданията на изследователите относно нейната същност, съдържание и начини за прилагане.

Едни автори виждат модернизирването на подготовката на бъдещите педагози в повишаване на възпитателния потенциал на педагогическата практика на студентите. Те интерпретират нейната цел като потапяне на бъдещите специалисти в педагогическа среда, съотнасянето на личните представи с изискванията на педагогическата професия, осъзнаване на собствените професионално-педагогическите възможности и способности към творческо изпълнение на професионалните функции,

Други - съотнасят качеството на подготовката с реализиране на професионално-ориентираните технологии, осигуряващи формирането на професионален облик, професионални компетенции, активна професионална позиция и творчески стил на дейността на бъдещите учители.

Трети - свързват осъществяването на практико-ориентираната насоченост на подготовката с използване на възможности на личностно-ориентираното организиране при изучаване на учебните дисциплини.

Четвърти - предлагат да се намалят занятията в класните стаи с цел да се увеличи делът на самостоятелната работа и индивидуализацията на задачите с оглед нивото на подготвеността на студентите, тяхната мотивация за учене и опита на педагогическата работа.

Мнението ни е, че проучвателно-иновативната дейност на педагога трябва да се внедрява активно в образователния процес. Именно този подход дава максимални възможности за създаване условия за повишаване на учебната активност на студенти, разкриване професионално-личностния им потенциал, усвояване на индивидуалния образователен маршрут, овладяване системата на професионални компетенции. Целта на всяко обучение трябва да са методи, чрез които е възможно да се помогне на човека да стане това, каквото той е способен да бъде, с други думи, да му се помогне да се научи да бъде по-добър човек. Този вид обучение, съгласно К. А. Абулханова-Славска, е характерен за самоактуализиращите се личности. Учителите с тенденция за самоактуализиране правят процеса на учене притегателен и поради това не само създават позитивния климат по време на урока, но и осигуряват условия за вътрешното развитие на децата. Проведохме допитване до 149 студенти от първи курс на МГПУ с цел проучване на степента на независимост на ценностите и поведението на субекта от външното въздействие показва, че само 19,5 % от студентите са

независими в постъпките си. Те са уверени в себе си и смятат, че всеки е способен да преодолява трудностите, които животът създава, че всичко в техния живот зависи от самите тях. Увереността в себе си е най-важното качество за един учител. Онзи, който поема отговорност да възпитава децата, трябва да се чувства уверен в себе си. Ниската оценка (47,2 %) свидетелства за високата степен на зависимостта на бъдещите учители, конформизъм, чувство на контрол. Чувството за контрол е качество на личността, характеризиращо склонността на човека да приписва отговорността за резултатите от своята дейност на външни сили.

Такива учители се стараят да не правят нищо от това, което би могло да ги застраши с усложнения с обкръжаващите и се чувстват задължени да постъпват така, както очакват другите. Те не са уверени в себе си, страхуват се да не направят някоя грешка, затова са консервативни в своите действия и постъпки.

Ролята на учителя предполага задълбочаване на познанията за себе си и другите, защото възпитанието е прехвърлянето към другите части от собствения си «Аз», своите умения. Стремещт към придобиване на знания за околния свят и за себе си е открито при само 26,7% от студентите. Само 24,3% от изследваните проявяват свояинтерес към педагогическата работа, създаване на новото, утвърждаване себе си в педагогическата дейност. Тези резултати са наложили преразглеждане на съдържанието и методите на практическо обучение. По този начин, отличителна черта на дискусиата е, че тя позволява да се разкрие многообразието на гледни точки на участниците и да се осигури всеотъран анализ на позициите на всеки от тях. Дискусиата формира необходими за педагогическата дейност умения, например, умението да обозначаваш и излагаш своята позиция и да възприемаш чуждата; да се подчиняваш на общи правила и да изработваш правилата за саморегулиране и адекватна самооценка; комуникативните качества на личността на студента.

Дискусиата като метод на обучение използвахме при изучаваш на темата «Екологичното възпитание на учениците». На участниците б^е поставен въпрос: «Задължително ли е за учителя той да бъде екологичн; личност?» Мненията на студентите се разделиха.

В края на дискусиата стигнахме до извода: «Ролята на учителя кат екологичната личност днес нараства още повече от вчера, тъй като имен но той може да сформира правилно екологично мислене и поведение н децата

в природната и социалната среда. Само грамотното население в Планетата ще успее да се справи с екологичните проблеми».

Специално място заема работата в микрогрупи (от 3-5 човека). Той беше задължителен компонент на структурата на всички практически упражнения от обучаващ характер. Това допринесе за облекчаване и стреса и за предоставяне на възможност всичко да се разкрие в проц на общуване. При изпълнение на задачите всеки участник изпълнява определени „роли“: да бъде лидер, информатор, слушател и т.н. Създа се възможност да се засили мотивацията за изучаване на поставен проблем. Този метод беше приложен при изучаване на теми: „Методи възпитание“, „Принципи на възпитание“ и др.

Много ефективен е и методът на анализ на конкретен учебни ситуации. Например, на студентите се предлага тази ситуация за анализ: „Учител с ученици от 4 клас през пролетта са на излет в гората. Учениците видяха на поляната изобилие от момини сълзи и се втурнаха ги берат, надпреварвайки се, кой от тях ще поднесе на учителката повече цветя. Щастлива учителката се връща от излета у дома с огромен букет момини сълзи“. Как оценявате тази ситуация?

Занятията с използване на подобии ситуации спомагат развитието на еколого-педагогическото мислене, формирането на определени компетенции у бъдещите педагози.

Като един от методите за подготовката на бъдещите учители използвахме имитационните педагогически игри, които изпълняват двойна роля: от една страна да бъдат източник на нова педагогическа информация, от друга - на полигон за тестване на нови учебни технологии в университета. Разработали сме редица образователни симулационни игри: „Педагогически съвет“, „Съдбата на природата - нова съдба“, „Растения и здраве“ и друга. Всеки участник изпълнява определена роля. В хода на играта студентите формират определена гледна точка, мнение, позиция.

Игри от този тип повлияват положително върху нивото на професионалната подготовка на бъдещите учители, като ги насърчават към вземане на самостоятелни решения. Следва да се отбележи, че със симулационни игри се съчетаваха такива учебни форми и метода на преподаване като диалог и полилог.

Формата на занятия въз основа на диалог „учител - ученик“, подпог „учител - ученик - ученик“ се базира на актуални образователни

потребности и ориентира бъдещите учители към рефлексивната педагогическа позиция, активно комуникиране с другите членове на учебната група, което спомага за успешното установяване на личностно-ориентираните позиции на обучаемите, тъй като предполага отчитане на личностните особености, уникалността на всеки участник, обезпечават принципното им равенство, различието и оригиналността на техните гледни точки, становища и позиции.

По този начин потапянето на студентите в образователната среда на университета, съотнасянето на личните представи с изискванията на бъдещата професия спомага осъзнаването на собствени професионални възможности и способности.

Педагогическата среда на университета е образователно пространство, в центъра на което е поставен бъдещият професионалист, реализиращ своите заложби и способности с помощта на различни средства за осъществяване на собствената траектория на индивидуалното развитие.

Литература:

1. Афанасьева Ю.Н. (1999) Развивающая педагогика в универсальной образовательной среде. Прогресс, Москва, 185-201.